

Zatímco se onoho pondělka s vířením bubňů dávalo ve všech sarajevských ulicích ve známosti vyhlášení stanného práva, zahřmělo z pevnosti čtyřadvacet dělových ran na počest Františka Ferdinanda, jehož mrtvé tělo bylo vezeno na nádraží. Válečná jachta Dalmat přepravila obě rakve k ústí Neretvy. Tam kotvil připraven brázdit moře dreadnought Viribus Unitis, který za znění salv přijal obě rakve na palubu, aby s nimi plul do Terstu.

Na průvodce, kteří přibyli v úterý 30. 6. 1914 večer současně s rakvemi do Terstu, zde čekal Montenuovův pokyn, aby až do čtvrtka zůstaly rakve na palubě. Rakve musí na vídeňské Jižní nádraží dojet v pozdní večerní hodině. Mluví Belvederu, který měl v neděli večer rozhovor s Montenuovem, si neuměl zadržet rakví v Terstu vysvětlit a odjel do Schönbrunnu. Císařův nejvyšší hofmistr kníže Montenuovo mu podal žádoucí vysvětlení, ale nebyl to teď už přívětivý stařeček, ještě v neděli tak přátelský. Prohlásil, že vévodkyně z Hohenbergu nebyla rodem rovna následníka trůnu a nemůže s ním být společně vystavena v dvorní kapli a slavnostní převoz rakví z Jižního nádraží ve vojenském konduktu je nepřipustný. Samozřejmě nic nestojí v cestě tomu, aby byl následník pochován v Kapucínské hrobce. Protože však vévodkyně z Hohenbergu nesmí být pohřbena v Kapucínské hrobce, do níž patří jen zemřelí členové císařského domu, nemůže tedy být řeč ani o společném pohřbu. Rakev vévodkyně z Hohenbergu se proto musí převézt odděleně do rodinné hrobky následníka trůnu v Artstettenu.

Válečná jachta rakouská „Dalmat“ na řece Narentě vezoucí rakve J. C. V. následníka a J. V. vévodkyně z Hohenbergu.

Foto R. Brunner - Dvořák, Světozor, 1914.

Potíže tohoto druhu František Ferdinand d'Este předvídal, proto projevil v poslední vůli přání, aby nebyl pochován v Kapucínské hrobce, ale do krypty na zámku Artstetten. Toto opatření mohlo nicméně jen neúplně zmařit Montenuovův pomstychtivý plán. Odvolal se na rodinný statut habsburského domu - na nenapadnutelnou hierarchii. Řekl: „Když už společný hrob, pak tedy dvorní pohřeb třetí třídy.“

To, že mají být generálnímu inspektorovi veškeré branné moci na jeho poslední cestě odepřeny vojenské pocty, které se prokazují každému vojínovi a že mrtvola arcivévodovy manželky nesmí být spolu s ním vystavena v dvorní kapli, vyvolalo u mnoha lidí rozhořčení i u těch, kteří neměli následníka trůnu v úctě. Zvláště ze strany důstojnického sboru a vysoké šlechty byla Montenuovova opatření vnímána jako nešlechtný a nelidský akt pomsty. I mladý arcivévoda Karel František Josef, od osmadvacátého června nečekaný následník trůnu, považoval Montenuovův postup za skandální. Rozhodl se jít za císařem a přimluvit se za zavražděného strýce i tetu.

Císař, jenž se dosud o mladého arcivévodu málo zajímal, musel bezděčně porovnávat, když před ním stál nový následník trůnu, velmi skromný a uctivý, který se přimlouval se vojenský pohřební průvod a společné vystavení obou mrtvých. Vypadá dobrosrdečně, je to milý mladík, není mi nepříjemný, myslel si císař. Jeho první přání splním.

Švadrona hulánů provázela 3. 7. 1914 pohřební vůz cestou do kaple v Hofburgu. Montenuovo dal zlostně na císařův rozkaz vystavit obě mrtvoly ve dvorní kapli, ověšené černými drapériemi. Ale i zde mu dvorní ceremoniál umožnil, aby viditelně zdůraznil míru urozenosti bývalé dvorní dámy. Její rakev musela stát při výkropu o pětadvacet centimetrů níže, než rakev následníka trůnu. Na vyvýšenou rakev dal Montenuovo vyložit knížecí korunu, generálskou čáku, šavli a řády zavražděného. Na Žofii rakev dal Montenuovo položit černý vějíř a pár bílých rukavic, odznak důstojnosti dvorní dámy. Zapověděl tajným radům a komořím, aby se zúčastnili pohřbu. Nato prohlásilo šedesát příslušníků vysoké šlechty, že složí své hodnosti komořích a tajných radů, bude-li jim bráněno, aby doprovodili mrtvého následníka trůnu a jeho manželku na Západní nádraží. Na rohu Babenberské ulice a Městského okruhu se postavilo těch šedesát pánů ve smutku: knížata Trauttmansdorfové, Starhembergové, Schwarzenbergové, Windischgrätzové, Fuggerové, princ Liechtenstein, Thurn-Taxisové, Lobkoviczové, Hohenlohoové, nositelé slavně znějících jmen, vyšli do ulice a provázeli pohřební vůz až na nádraží. Byla to první a poslední demonstrace rakouské šlechty.

Na nádraží „dvorní pohřeb třetí třídy“ skončil. Další transport zemřelých a smutečních hostů obstaral městský vídeňský pohřební ústav a drožkářská společnost Zig, neboť Montenuovo prohlásil, že pohřeb za hranicemi Vídně se dvora netýká. „Dám mrtvoly dopravit na Westbahnhof, nechám je naložit do vagonů a odvézt, pak si dělejte co chcete“, řekl zástupci Belvederu.

Vlak, který vezl Ferdinanda a Žofii do poslední stanice před Artstettenem, přijel do Pöchlarnu ve dvě hodiny v noci. Bylo horko a dusno. Další vykrojení svícenou vodou se mělo konat na plácku před nádražím. Veteránské a hasičské spolky, veškeré korporace i lidé z Pöchlarnu a okolních obcí nastoupili před budovou. Pochodně plápolaly v noční tmě, schylovalo se k bouři. Vagón s oběma rakvemi zajel na vedlejší kolej, posuvné dveře se otevřely a obě rakve byly vyloženy. Zatímco nastupovali zřízenci vídeňského městského pohřebního ústavu a chystali se odnést rakve z kolejíště, vypukla taková průtrž mračen, jakou v této krajině už léta nezažili. V jediném okamžiku se rozpoutala prudká bouře, pochodně zhasly a přívaly vod bubnovaly do rakví. Nosiči, naráz promoklí, položili rakve na zem a běželi se schovat. Rakve zůstaly ležet mezi kolejemi v lijáku, rachotu hromů a za křižování blesků déle než hodinu.

V těsné nádražní čekárně stáli smuteční hosté. Nevlastní matka zavražděného, arcivévodkyně Marie Terezie láskyplně uklidňovala sirotky, kteří se rozespali lekali každého zahřmění a prožívali tuto noc jako hrůzostrašný sen. Mladý Karel František Josef - budoucí císař, se na ně soucitně díval, ale nevěděl, o čem s nimi mluvit. Potom přistoupil k jedinému oknu té ponuré místnosti a přišlo mu na mysl, že venku před nádražím, kde je tma jako v pytli, stojí také veteráni. Šel za baronem Rummerskirchem a řekl mu: „Ti veteráni jsou většinou stařáci, nemůžeme je přece nechat stát v tom psím počasí tak dlouho. Mohli by se přece docela dobře vtěsnat sem dovnitř, do nádražní restaurace.“ Rummerskirch vyšel ven a na všechny zavolal, ať se jdou schovat. Veteráni i hasiči se začali tlačit dovnitř, ostýchavě postupovali kolem smutečních hostů do nádražní restaurace. Ta však mohla pojmout jen malou část všech, kteří se sem hrnuli. Ostatní, co nechtěli dále čekat v lijavci, se rozešli domů. Lidé v restauraci se napřed bavili potichu a nesměle, zaražení blízkostí vysokého a nejvyššího panstva. Pak ale vyšlo najevo, že hostinský ve výčepu se na velkou návštěvu dobře zásobil a má připravené pivo a vuřty. Veteráni a hasiči se pustili do jídla a pití, jejich nálada stoupala každou minutou. Když jim po půlhodině baron Rummerskirch domlouval a napomínal je, aby nehlučeli, příliš neuspěl.

Marie Terezie světila sirotky vychovatelce a vyšla z čekárny, aby se porozhlédla, kde zůstaly rakve. Přednosta stanice arcivévodkyni doprovodil před dveře. „Není bohužel nic vidět“, řekl, „ale stojí na vedlejší koleji přesně naproti. Nic se nemůže stát, přijede teď už jen jeden vlak a ten vjíždí rovnou na první kolej.“ Marie Terezie mu poděkovala a propustila ho. Zůstala stát přede dveřmi jen špatně chráněná. Proud vody hnané bouří jí byly do obličeje. Náhle tragickou scénérii ozářil blesk. Marie Terezie spatřila obě rakve. Ležely uprostřed ohromné kaluže, která se mohla každým okamžikem rozlít a proměnit se v bystřinu. To je tedy konec, pomyslela si Marie Terezie. To jsou jejich poslední společné chvíle na této zemi. Ne, déle tady venku rakve nesmějí zůstat, musí se odnést na nádraží. Vyhledala zřízence pohřebního ústavu, kteří se vmísili mezi pijící veterány a křikla na ně: „Prosím, nenechávejte déle rakve venku na dešti v té bouři, to přece nejde!“

Zřízenci odnesli obě rakve do nádražní čekárny. V okamžiku, kdy je přenášeli, přijel poslední noční vlak. Z vlaku vystoupil jediný cestující. Celý v černém, šel pomalu a shrbeně v přívalu deště. Vešel do čekárny a rozpačitě zůstal stát. Tu ho spatřila Marie Terezie, přistoupila k němu a objala ho. Ferdinand Burg - tak se nyní jmenoval ten nemocně vyhlížející muž, poznamenaný smrtí, v němž arcivévodkyně poznala svého nejmladšího pastorka. Byl to bratr zesnulého, někdejší arcivévoda Ferdinand Karel. Bylo mu teprve šestačtyřicet let, ale vypadal na šedesát. Vypravil se na cestu až poté, co obdržel od císaře výjimečné povolení ke vstupu na rakouskou půdu a k účasti na pohřbu Františka Ferdinanda. „Jak se ti vede?“ zeptala se arcivévodkyně a zhrozila se své nesmyslné otázky, která v této noci zněla přímo strašidelně. Špatně, špatně se vám všem vedlo, pomyslela si. Tobě, i tomu tady, leží teď v rakvi, můj miláček. Nepředstavitelně špatně se vám všem vedlo. Když na to pomyslím, je mi pak zatěžko v pokoře věřit v boží dobrotu.

Rakve očistili od bláta a osušili. Baron Rummerskirch domluvil s pöchlarnským farářem, který tu čekal v deštěm prosáklém ornátu, že výkrop se v bouři a dešti nebude konat před nádražím, nýbrž v čekárně. Zřízenci pohřebního ústavu sem přivlekli věnce, kříže a svícny. Dvanáct důstojníků se postavilo k rakvím jako čestná stráž. Kolem stáli hustě namačkání příbuzní a řada aristokratů. Prostor byl těsný, a tak sem nepustili nikoho z místních obyvatel. Kněz provedl obřad, zatímco vedle, v nádražním výčepu, odděleném jedinými dveřmi, se pilo. Pivní výparý a tabákový kouř se mísily s vůní kadidla.

Potom se ještě půlhodinu čekalo, až se déšť trochu zmírní a pohřební průvod táhl spícími ulicemi městečka Pöchlarnu dolů k Dunaji, kde čekala pramice. Bouře ještě stále zuřila. Oba pohřební vozy vjely na pramici. Koně v osmispréžích se plašili a kočí je jen s námahou drželi na uzdě. Kolem se nervózně tísnili smuteční hosté a pramice se kolébala vstříc druhému břehu. Uprostřed řeky polekal koně blesk a mohutné zahřmění, vzepjali se a strhli pohřební vůz s rakví Františka Ferdinanda na okraj pramice. Ženy křičely. Zadní kolo už viselo nad řekou a jen v posledním okamžiku se podařilo několika rukám, napřesnutým do paprsků kol zabránit zřícení vozu do dravého proudu Dunaje. Když pramice dorazila k břehu, bouře konečně ustoupila. Cestou po silnici k Artstettenu už jen lehce mžilo a déšť voněl létem. Dne 4. července 1914 v deset hodin dopoledne byli František Ferdinand a Žofie pochováni do rodinné hrobky.

(Der Thronfolger, 1938)

Válečná jachta Dalmat je poslední dochovanou lodí z rakousko-uherské námořní flotily. Přežila v přístavu Split až do dnešních dnů. Chorvatská vláda ji prohlásila za národní technickou památku (pozn. red).

